

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПРИСЯГИ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Присяга — це: урочиста офіційна обіцянка додержувати певних зобов'язань, клятва вірності якій-небудь справі; урочиста обіцянка, часто підкріплена згадуванням чогось дорогого, священного для того, хто обіцяє; запевнення у правдивості сказаного. Таке правове явище, як присяга, має глибоке історичне коріння, що сягає ще часів звичаєвого права. Вважається, що вона, як суспільне явище, первинно мала зміст релігійного обряду, яким скріплювалось урочисто прийняте особою зобов'язання. Історично, в основі присяги лежить страх перед невидимою силою, руйнівна дія якої може навалитися на особу, яка присягнула, у разі порушення вірності присязі. Присяга, як правове явище, вже за часів Київської Русі мала декілька самостійних значень: а) зобов'язання суддів судити по праву, яке супроводжувалося ритуалом її принесення — «Хресне цілування»; б) форма забезпечення достовірності особистих доказів у цивільному та кримінальному судочинстві. У правовій літературі пропонуються різні підходи до юридичного визначення присяги: це офіційна урочиста обіцянка додержуватися певних зобов'язань, зокрема, на підтвердження правдивості свідчень, вірності тій чи іншій справі, діяти відповідно до конституції тощо; це клятва на вірність конституції та служінню народу, яку в обов'язковому порядку дає посадова особа, яка вступає на високу державну посаду. Наведені приклади свідчать про різні підходи як до визначення сутності присяги, так і до тих наслідків, які пов'язанні з її прийняттям. У зв'язку із цим постає закономірне питання: присяга — це тільки урочиста обіцянка додержуватися певних зобов'язань, чи це — конкретна клятва (зобов'язання) — акт, який породжує юридичні факти? У тому разі, коли чинне законодавство не пов'язує настання певного правового статусу особи із прийняттям присяги, вона відіграє роль тільки урочистої обіцянки, а в разі, коли такий статус набувається тільки за умови прийняття присяги — вона являє собою зобов'язання, яке породжує певні юридичні факти (присяга працівника прокуратури, військова присяга, присяга працівника органів внутрішніх справ тощо).

Порівняльний аналіз текстів Присяги державного службовця, передбаченого Законами «Про державну службу» 1993 і 2011 рр. свідчить про певні відмінності між ними, які, насамперед, стосуються переліку

тих обов'язків, які покладають на себе службовці, приймаючи Присягу, зокрема, новітніми є такі положення у тексті нової Присяги: а) *поважати* та охороняти права, свободи і законні інтереси *людини* і громадянина, *честь держави*; б) сумлінно виконувати свої *службові* обов'язки.

У Присязі знаходить свій вияв конституційне положення про те, що джерелом влади є народ України і саме йому адресовано Присягу, яку приймає державний службовець: «... вступаю на військову службу і урочисто клянусь народу України завжди бути вірним і відданим йому ...», «... вступаючи на службу до органів внутрішніх справ України, складаю Присягу і урочисто клянусь завжди залишатися відданим народові України ...», «Вступаючи на митну службу, урочисто зобов'язуюсь бути відданим Українському народу, справі української державності ...», «... вступаючи на службу до Державної кримінально-виконавчої служби України, клянусь завжди залишатися відданим Українському народові...». Таким чином, вірне служіння (відданість) народові України є визначальним положенням будь-якої Присяги в Україні.

Новітнім є положення про те, що особа, яка призначена на посаду державної служби вперше, виголошує Присягу у присутності державних службовців самостійного структурного підрозділу, на посаду в якому її призначено, представників служби персоналу відповідного державного органу (ст. 9 Закону «Про державну службу») та керівника державної служби у цьому органі або апараті (ст. 8 Закону) чи уповноваженої ним особи (для участі у прийнятті Присяги). Таким чином, виголошення Присяги особою, яка призначена на посаду державної служби має характер урочистості, яка повинна підкреслити особливий статус державного службовця і його відповідальність за цей статус.

Оскільки момент призначення особи на посаду державної служби і момент виголошення Присяги не співпадають, важливе значення має вирішення питання про правові наслідки відмови особи від прийняття Присяги. Відповідно до ч. 3 ст. 18 Закону «Про державну службу» (2011) у разі відмови особи від складення Присяги державного службовця вона вважається такою, що відмовилася від зайняття посади державної служби, а акт про її призначення на посаду державної служби у зв'язку з цим скасовується суб'єктом призначення. Таким чином, відмова від складення Присяги — це відмова від зайняття посади державної служби, а відмова від зайняття посади державної служби — це підстава для скасування акту про призначення цієї особи на посаду державної служби.

Звернення до зарубіжного досвіду країн Західної Європи свідчить про те, що прийняття присяги публічного службовця є характерним для переважної більшості цих країн з певними особливостями її прийняття: § 58 Федерального закону Німеччини «Про статус чиновників»

передбачає, що чиновник повинен скласти присягу «Я присягаю дотримуватись Основного закону Федеративної Республіки Німеччина і всіх діючих в Федеративній Республіці законів і сумлінно виконувати свої службові обов'язки, і допоможе мені Бог». Присяга може бути складена і без слів «допоможе мені Бог»; ст. 39 Закону Польщі «Про цивільну службу» визначає, що службовець цивільної служби складає урочисту присягу такого змісту: «Присягаю служити Польській Державі, дотримуватися Конституції Республіки Польща, сумлінно і неупереджено виконувати обов'язки службовця цивільної служби згідно з найкращими знанням і волею». При цьому, до змісту присяги службовець може додати слова «І допоможи мені, Боже».

КОЛОМОЄЦЬ Т. О.

Запорізький національний університет, декан юридичного факультету,
завідувач кафедри адміністративного та господарського права,
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

КОДИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ

В умовах реформаційних державотворчих та правотворчих процесів в Україні, докорінного перегляду сутності, призначення адміністративного права, зміни базової моделі адміністративно-правових відносин істотно актуалізується питання модифікації адміністративного законодавства, усунення тієї множинності та розмаїття розмаїття нормативно-правових актів як джерел адміністративного права, які, завдяки тому, що були прийняті різними суб'єктами нормотворчості, у різні історичні періоди, з різним ступенем дотримання правил нормотворчої техніки та технології, урахування передумов прийняття, запозичення (в т. ч. й штучного) зарубіжного досвіду, інколи навіть суперечать один одному за змістовним наповненням, не у повній мірі узгодженою із потребами правозастосування. Такий стан справ не є виправданим, тим більше в умовах зміни системи джерел адміністративного права України. Зміна останньої за рахунок запровадження нормативних договорів, судових прецедентів, звичаєвого права, адміністративно-правової доктрини (адміністративного договірної права, адміністративного прецедентного права, адміністративного звичаєвого права, адміністративно-правової доктрини), в той же час не знижує ролі і значення адміністративного законодавства, однак істотно актуалізує потребу його модифікації, і, перш за все, за рахунок його кодифікації.